

НАВЧАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УРОКІВ РОБОТИ З ДИТЯЧОЮ КНИЖКОЮ (1 КЛАС)

Мартиненко Валентина Олександрівна

Інститут педагогіки НАПН України

Україна

У сучасній науково-педагогічній літературі дитяче читання розглядають як цілеспрямований процес прилучення дітей до найкращих зразків художньої, науково-художньої літератури, виховання любові до книжки, формування повноцінної навички читання, умінь поглиблено розуміти прочитане, здатність дитини вибрати з текстів потрібну інформацію, застосовувати її у навчально-пізнавальній діяльності та практичному досвіді [1, 5].

Важлива роль у становленні й розвитку читацької діяльності молодших школярів належить школі, сім'ї, дитячим бібліотекам.

Значною мірою ставлення до книжки, до читання дитина переймає у своїх батьків. Отже, особистий приклад батьків має тут неабияке значення. Зазначимо, що в останні роки батьки почали приділяти більше уваги читанню дітей як одному із способів проведення цікавого дозвілля, активніше відвідувати дитячі бібліотеки разом з дітьми, цікавитися новою дитячою літературою. Сімейне читання за своєю суттю відрізняється від інших моделей читання, оскільки передбачає насамперед читання вголос, спільну читацьку діяльність батьків і дітей, усну взаємодію, створення особливого комфортного мікроклімату для дитини і реалізує всі найважливіші функції читання: мотиваційну, пізнавальну, виховну, розвивальну, комунікативну. Практика читання вголос книжок є найбільш типовою для сімей, у яких є діти-дошкільники, а також учні 1-2 класів. Надзвичайно важливо те, що у сімейному читанні найбільш повноцінно реалізується індивідуальний підхід до дитини: вона необмежено може поставити і одержати відповіді на багато запитань, які її цікавлять, поділитися враженнями щодо прослуханого, вправлятися у розвитку навички читання тощо.

Водночас провідна роль в ознайомленні молодших школярів зі світом книжок, розширенні простору дитячого читання, цілеспрямованому формуванні читацької компетентності належить школі, де на уроках навчання грамоти, літературного читання, спеціальних заняттях з дитячою книжкою, організованих позакласних заходах дитина оволодіває прийомами самостійної читацької діяльності.

Зміст такої роботи для 1-2 класів представлено у мовно-літературній освітній галузі Типової освітньої програми. Серед важливих конкретних очікуваних результатів для 1 класу визначено такі:

учень/учениця

пояснює свої читацькі вподобання (яким темам надає перевагу); *відповідає* на запитання, про що (про кого) любить читати; *називає* своїх улюблених літературних героїв; *має уявлення* про найважливіші джерела інформації: дитячі книжки, журнали, енциклопедії, телебачення, бібліотека, Інтернет; *розрізняє* вербальну і візуальну інформації в тексті; *знаходить* за завданням учителя потрібну візуальну інформацію в дитячій книжці, дитячому журналі, пояснює її зміст; *називає* елементи дитячої книжки (прізвище автора, заголовки, ілюстрації), спираючись на них, *висловлює* здогади, про що може йтися в книжці (творі); *розрізняє* дитячі книжки казок, оповідань, віршів у виданнях з чітко вираженим поліграфічним оформленням (ілюстраціями, заголовком, графічним представленням тексту) [2].

Цією системою знань умінь, навичок, прийомів роботи з дитячою книжкою дитина оволодіває поступово, переходячи із статусу активного слухача і глядача, які мали місце у дошкільній, добуквений період 1 класу - у позицію активного читача.

На таких заняттях зміст дитячих книжок є основним навчальним матеріалом. Вони дають змогу представити коло читання дітей більш повноцінно, ніж підручковий матеріал, розширюючи його аналогічними та іншими темами, жанрами, авторами.

Добір книжок до занять здійснюється педагогом досить ретельно. Адже книжки для першокласників - це особливі книжки. Вони розраховані на

читачів, у більшості з яких поки ще недостатньо сформована повноцінна навичка читання, недостатньо розвинені зорові аналізатори, оперативне поле читання. Такий читач швидко стомлюється під час читання.

Особливе місце для полегшення сприймання тексту першокласниками має дотримання санітарно-гігієнічних вимог до поліграфічного виконання. (відповідні розмір шрифту, поля, довжина рядка, обсяг тексту на сторінці, розмір ілюстрації).

Яскрава кольорова обкладинка (ілюстрації, назва), що здатна привернути увагу дитини, майстерно виконаний зоровий супровід тексту у книжці, виконуючи пізнавальну і художньо-естетичну функції, викликають позитивні емоції, впливають на розвиток мовлення дітей, їхнього мислення, емоційно-чуттєвої сфери.

Зважаючи на рівень розвитку навички читання школярів, важкими для зорового сприймання є стилізація і метафоризація шрифту. Гарнітура шрифту у книжці має бути такою, щоб дитина могла легко упізнати літери. Не варто пропонувати до занять книжки з товстим і глянцеvim папером, а також ті, у яких текст розміщений на кольоровому (окрім білого) фоні. Адже відблиск глянцевого паперу, кольоровий фон роблять сам по собі процес читання для дитини важким і виснажливим. Небажаним є також тонкий папір, який просвічує шрифт на наступній сторінці.

Визначальними чинниками розвитку у першокласників позитивних мотивів до книжки, до читання є цікаві форми організації і проведення занять, а також добір такого змісту навчального матеріалу, який забезпечить його новизну, емоціогенність, розвиток читацьких інтересів. Дуже важливо на кожному занятті щоразу працювати з невеликою за обсягом новою ілюстрованою книжкою, у якій дитині буде легко орієнтуватися, а сам процес ознайомлення з нею викличе позитивні емоції, зацікавлення, радість спілкування.

Одним з таких навчальних посібників, який відповідає зазначеним критеріям, є систематизований комплект із 19 окремих дитячих книжок під загальною назвою «Читаю залюбки» (1 клас) [3]. Він містить книжки, у яких

представлений емоційно-наочний досвід, актуальний для дітей цього вікового мікроперіоду.

До нього дібрано літературні тексти, різні за тематикою, жанровою специфікою, авторською приналежністю, які різнобічно охоплюють сферу читацьких інтересів першокласників, відповідають їхнім віковим особливостям, пізнавальним можливостям, життєвому досвіду, утверджують демократичні цінності, толерантність, патріотизм, бережливе ставлення до навколишнього, сприяють розвитку таких важливих якостей особистості дитини, як упевненість у своїх можливостях, здібностях, умінь долати труднощі, відчувати радість пізнання, спілкування у різних видах навчальної та ігрової діяльності.

Різні за обсягом книжки і тексти дадуть змогу педагогу забезпечити індивідуальний підхід до дітей з різним рівнем читацької підготовки.

Цікаві художні прозові й поетичні твори, розроблена система продуктивних завдань сприятимуть успішному досягненню школярами зазначених вище конкретних очікуваних результатів навчання, формуванню початкових умінь самостійно працювати з дитячою книжкою.

Зазначений навчальний посібник є різнофункціональним, оскільки забезпечує навчальним матеріалом не лише уроки роботи з дитячою книжкою. Зміст, тематика книжок, окремих творів, характер різних завдань можуть інтегруватися з уроками читання (книжка «Читаю – багато знаю»), української мови і письма (книжка «Які дива роблять літери й слова»), мистецтва (книжка «Завіса відкривається»). Багато текстів на природничу тематику можуть інтегруватися із навчальним змістом природознавства та ін..

Зазначимо, що єдине календарне планування занять з дитячою книжкою, єдиний перелік художніх чи науково-художніх творів(книжок) для опрацювання є недоцільними, оскільки кожний набір дітей у класі є різним і неповторним. І лише вчитель може визначити, який навчальний матеріал найоптимальніший для учнів його класу.

Список використаних джерел

1.Галактионова Т.Г. Чтение школьников как социально педагогический феномен открытого образования: автореф. дисс. ... д-ра пед. наук: / Т.Г. Галактионова. СПб, 2008. 43 с.

Типова освітня програма для учнів 1-2 класів [електронний ресурс] – Режим доступу:<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>.

3.Мартиненко В.О. Читаю залюбки: навч.посіб. К.: АВДІ, 2018.